

Pionerarbeid skapte rabalder

I 1988 fant sosiolog Elisabeth L'orange Fürst at det ikke var likebehandling av kjønnene i akademien. Boken hun skrev skapte rabalder. 25 år seinere reflekterer hun over hvordan boken ble mottatt og hvilken virkning den har hatt.

Skandinaviske professorer på besøk på Institutt for industriell økonomi i 1956., Foto: Schrøder, Eier: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

I 2012 var det gått nærmere 25 år siden lanseringen av boken *Kvinner i Akademia – inntrengere i en mannskultur?*. I dag ansett som et pionerarbeid, den gang utskjelt både for sin metodebruk og sine forskningsresultater.

I forbindelse med 200-årsjubileet til Universitetet i Oslo, ble Fürst bedt om å holde et foredrag der hun reflekterte over arbeidet. Foredraget ble publisert som et essay i Tidsskrift for kjønnsforskning nr. 2/12.

Overraskende resultater

Funnene Fürst gjorde i 1988 var oppsiktsvekkende.

– Jeg fant at det ikke var likebehandling av kjønnene når man skulle ansette forskere i faste stillinger, sier Fürst i dag.

Metoden hun brukte som avdekket forskjellsbehandlingen var en triangulering, en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ analyse. Boken skapte bølger i det vitenskapelige miljøet, og var den første som viste hvordan kvinner og menn ble ulikt behandlet i norsk akademia.

Elisabeth L'orange Fürst. Foto: Beate Øistad Sletvold, Kilden

– Det var et oppdrag fra Sekretariatet for kvinneforskning, underlagt NAVF, forløperen til Norges forskningsråd, sier hun.

Prosjektet var etablert av [Hanne Haavind](#) og [Harriet Holter](#), og problemstillingen var allerede klar. Spørsmålet hun skulle utrede var om det kunne forekomme indirekte eller ikke-erkjente former for diskriminering av kvinner som søkte faste vitenskapelige stillinger i akademien.

– Jeg hadde ikke noe kvinneforskningsbakgrunn på den tiden, men var magister i sosiologi med interesse for kjønnsproblematikk. Jeg fant problemstillingen spennende, og mener at jeg gikk til oppgaven med et åpent sinn, sier Fürst.

I første del av boken brukte Fürst deskriptiv statistikk for å kartlegge antall ansettelser i faste stillinger over en periode ved norske universitet og høyskoler. Hun hentet også inn data over hvor mange kvinner og menn som hadde søkt på de ulike stillingene, hvor mange som kom videre til intervju, og til slutt hvor mange menn og hvor mange kvinner som fikk fast ansettelse. Resultatene viste at mannlige søkere hadde langt større sjanse til å bli ansatt i faste stillinger enn kvinnelige søkere.

Det var oppsiktsvekkende i seg selv, men Fürst gikk videre. Etter å ha gjennomført denne kvantitative analysen, tok hun i bruk kvalitative metoder, og en tekstanalyse, for å kartlegge hva som faktisk skjedde i den trinnvise søknadsprosessen. Denne kvalitative delen av analysen var knyttet til ansettelser ved Universitetet i Oslo i perioden 1977-1984, og innebar en vurdering av de skriftlige innstillingene fra ansettelseskomiteene.

Ulik vurdering av kvinner og menn

Også her var funnene oppsiktsvekkende.

Fürst fant at språkbruken som ble brukt om mannlige og kvinnelige søkere var systematisk forskjellig. Menn ble gjerne tilskrevet kvaliteter som originalitet, pionervirksomhet eller endog innslag av genialitet, mens kvinner ble tilskrevet egenskaper som flid, grundighet og nøyaktighet. Menn ble ofte omtalt som unge og lovende, mens kvinner ble omtalt som tålmodige og utholdende. Slik ble kvinner og menn vektet forskjellig i søknadsprosessen.

Men det sluttet ikke der. Også når det kom til vurdering av den enkelte søkerens forskerkompetanse, var framstillingene forskjellige.

Kvinner ble langt sjeldnere enn menn tilkjent «bredde» i sin vitenskapelige produksjon, et avgjørende kriterium for å bli ansatt i en fast vitenskapelig stilling. Derimot ble kvinner gjerne tilskrevet sneverhet. Det påfallende var at når kvinner endelig ble innrømmet bredde, ble de likevel rangert bak mannlige søkere, fordi de nå ble sagt å «spre seg for mye». Eller mannen ble sagt å

ha andre kvaliteter, så som «dybde» eller «indre sammenheng», noe som nå ble viktigere enn bredde.

I dag forteller Fürst at hun ble overrasket over funnene hun gjorde.

– Jeg ble veldig skuffet og overrasket over at systemet ikke virket rettferdig. Det var ikke slik man skulle tro, at ideen om den meritterende norm gjaldt. De fleste ville jo tro at om du har gjort det du skal, publisert det du skal, og er på nivå kvalitetsmessig, så skal du bli vurdert ut ifra dine kvalifikasjoner. Slik var det ikke alltid, sier Fürst.

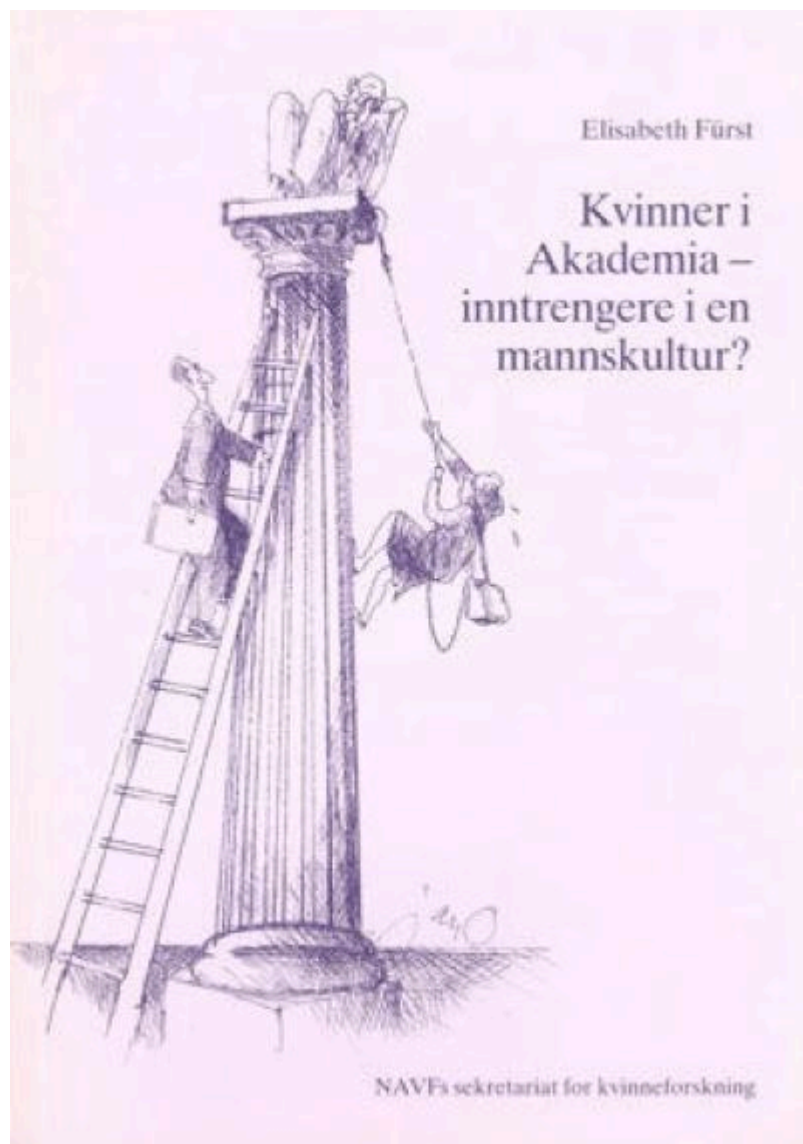
I essayet som er publisert i Tidsskrift for kjønnsforskning, utdyper Fürst hva hun tenkte den gang:

«Jeg må innrømme at jeg ble forskrekket over mange av de sakkyndiges måter å ordlegge seg på og ble opprørt på de kvinnelige søkeres vegne. Jeg hadde ikke ventet dette. Innstillingene hadde ofte en svært nedvurderende tone, de var slett ikke alltid objektive og nøytrale, snarere tvert imot», skriver hun.

Massiv kritikk

Studien skapte naturlig nok furore. Men i stedet for at funnene ble framhevet som noe man måtte ta hensyn til, ble studien angrepet som «uvitenskapelig». Mange realister og positivister nektet å ta resultatene inn over seg, og brukte heller tiden sin på å angripe den kvalitative tekstanalysen som deler av studien bygde på. Enkelte antydte også at Fürst var en dårlig forsker.

– Jeg hadde jo trodd at studien skulle fungere bevisstgjørende, at det skulle bidra til endring. I stedet gikk den helt i vrangstrupen på enkelte av de ansatte, særlig ved matematisk institutt. De forsto nok ikke metoden jeg hadde brukt. I stedet anså de det som et frekt angrep fra en ung, kvinnelig forsker.

Boka Kvinner i Akademia – inntrengere i en mannskultur? skapte rabalder da den kom i 1988. Faksimile fra Norges forskningsråd

I månedene etter publiseringen ble Füst møtt med bakvaskelser og massiv kritikk. Både funnene som ble gjort, og deler av det kvalitative metodearbeidet, ble ansett som kontroversielt i positivistiske fagkretser. Füst fikk kritiske brev sendt personlig til seg, og i flere innlegg i tidsskriftet Uniforum (avis utgitt av Universitetet i Oslo, red.anm.) gikk tunge forskere til frontalangrep på studien.

– Det virket som det var en gruppe som var litt ute etter å ta meg. Jeg var ikke forberedt på det i det hele tatt. Jeg var forsker, og nå skulle jeg liksom ut å slåss? Nei, det passet meg dårlig, innrømmer Füst i dag. I sitt essay «Kvinner i Akademia» (1988) – tilbakeblikk og refleksjoner, skriver Füst mer om hva som skjedde:

«Jeg skal ikke avvise at det kan være kritikkverdige sider ved boken, men kraften i protestene overrasket meg veldig. Jeg tror det handlet om metoden jeg benyttet i undersøkelsen, såkalt triangulering. Den omfattet kvalitativ metode i kombinasjon med kvantitativ, og representerte dermed et brudd med positivistisk vitenskap.

Hun fikk støtte fra de som sto bak prosjektet, og Hanne Haavind og Harriet Holter skrev blant annet debattinnlegg i Uniforum der de forsvarte Fürsts arbeid.

Fürsts analyse hadde vært banebrytende ikke bare i valg av tema, men også i bruk av metode. Tekstanalyse og kvalitative metoder hadde enda ikke fått sitt brede gjennomslag.

– Dette var før Michel Foucaults maktanalyser hadde fått sitt gjennombrudd i Norge. Selv bygde jeg analysen på en positivismekritisk tradisjon, og vitenskapssosiologiske studier hadde vist tilsvarende tendenser i amerikansk akademia, sier Fürst.

I sitt essay skriver hun:

«Dette var i gamle dager må jeg minne om, før Foucault slo skikkelig gjennom og makt ble noe vi fant overalt, også i Sannhetens og Kunnskapens høyborg (se for eksempel Dingstad 1998). Jeg hadde nok tenkt som så at man ikke ville forsvare at ansettelsesprosesser inneholdt maktmisbruk, og det ville man jo nettopp heller ikke, man ville ikke se det. Problemet med min studie var jo at jeg hevdet noe i den retning, jeg benyttet ordet 'forskjellsbehandling'.»

Dagens situasjon

Til tross for kritikken fikk Fürsts studie både oppmerksomhet og anerkjennelse. Spesielt i Sverige var man interessert i å ta kritikken på alvor, og nedsatte et offentlig utvalg for å granske om det fantes tilsvarende forskjellsbehandling ved svenske universiteter. I Norge var studien med på å bevisstgjøre akademia om prosesser de fleste ikke var klar over at eksisterte.

– Jeg ville ikke bruke ordet diskriminering i studien, ettersom det lød for bevisst. I stedet antok jeg at det dreide seg om noe ubevisst, noe utilsiktet, noe man ville skjerpe seg på når man ble bevisstgjort problemet, sier Fürst.

– *Hvordan er situasjonen i dag i forhold til den gang. Er det skjedd noen framgang?*

– Det har jeg ikke forsket på selv, så det er vanskelig for meg å si noe presist om. Men de som forsker på det forteller meg at de er overrasket over hvor lite som har skjedd.

– Da studien min kom ut i 1988, sa mange at man bare måtte ta tiden til hjelp, så ville kjønnsbalansen jevne seg ut. Vi har i dag bra kjønnsbalanse og mange kvinner på doktorgrader og på stipender, men når det kommer til faste stillinger, så blir det problemer, sier hun.

– Det er cirka 21 prosent kvinneandel blant professorer i 2012, noe som er en forbedring siden 1988. Men så skyldes også en del av den endringen at dosentstillingene for noen år siden ble gjort om til professorstillinger, sier Fürst.

– I tillegg kommer ordningen for førsteamanuenser med opprykk til professor etter kvalifikasjoner alene (endring i forskrift kom i 2010, red.anm.).

Krav om at kvinner må endre seg

– Fremdeles snakkes det oftest om at det er kvinnene som må endre seg. Det er aldri ansettelseskomiteene det er noe i veien med. I stedet er det kvinnene som ansees å ha problemer. Det er helt i tråd med tradisjonelle forestillinger om kvinner som det svake kjønn, mener Fürst.

– Man glemmer gjerne at det allerede har skjedd en siling av de kvinnene som søker disse stillingene. Kvinner som søker slike stillinger er ikke som gjennomsnittskvinnene. Disse kvinnene har nok spesielle kvalifikasjoner, sier hun.

– *Er disse faktorene spesielle for akademia?*

– Vi har jo sett liknende kritikk innenfor film- og kulturfeltet, områder vi liker å tro er både åpne og liberale. Men samtidig er det områder hvor det er knapt med midler og stor konkurranse. Slik er det også i akademia. Kanskje har det noe med det å gjøre.

– *Hva må til for å redusere de barrierene som eksisterer, for å få flere kvinner inn i faste stillinger i dag?*

– Som sagt arbeider jeg ikke med slike spørsmål i dag og er ingen politiker, men det er et faktum at kjønnskvoltering har hjulpet. Faktisk viste studien min at økningen som hadde skjedd ved universitetet i Oslo den gang skyldtes bruken av den moderate kjønnskvolteringsregelen. Den tilsier like kvalifikasjoner mellom søkerne før kvinnene prioriteres. Derfor kvoterer ikke kvinner som er dårligere kvalifisert, sier Fürst.

Artikkelen ble opprinnelig publisert i Kildens nyhetsmagasin 7. august 2012, og redigert av Kilden i 2023.

Se også

- [Kvinneforskning: et nytt fagfelt](#)
- [Bildesamlingen Alma Maters døtre](#)

Kilder

- [Elisabeth L'orange Fürst \(2012\). «'Kvinner i Akademia' \(1988\) – tilbakeblikk og refleksjoner», Tidsskrift for kjønnsforskning nr. 2/2012.](#)

Av Erik Martiniussen, 2012

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 23. oktober 2026, kl. 00.42 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.